

Egy túlélő dilemmái

regényrészlet

Néhány napig aztán, hogy meglátogatta Gált, nem mozdult ki otthonról. A hely, ahol élni fog. Otthon, ezen a szón mosolygott, a városi bizottság ideiglenesen kiutalt neki egy roskadozó házat, kapott egy egértanyát, természetesen nem az övét, abban már mások éltek. Új emberek életei alakultak a régi családi házban, nem ismerte őket, távolról látta a gyerekeket, az asszonyt és az embert, magyarok voltak, idevalók valószínűleg, de nem zsidók, azt gondolta, helyesebb, ha nem tolakodik oda.

Így is fölhívták a figyelmét a kocsmában, hogy bonyolítja. Rumot akart inni, bonyolította. Lófaszt neked, Arany. Rum nincsen. Nem volt semmi kedve ilyesmi bonyolításhoz, nem akarta. A régi házat se akarta már. Mit bámuljon rajtuk, emlékezni meg, ha arra támad kedve, így is tud. Minek a bajt tetézni, még talán kellemetlen érzéseket kelt, és akkor kérdőre vonják. Elfoglalta a kiutalt épületet, Radu Kipter pedig, amikor megtudta, hogy visszajött, megkereste, segített neki, hozott egy-két dolgot, bútorokat, még a beteg Erna néni is elsántikált hozzá, tett-vett, kisepregetett, ágyneműt hozott, és ő aztán alig mozdult ki. Kik laktak itt, ebben a házban, szegény zsidók, de sehogyan sem emlékezett, melyik család lehetett. Kinek, kinek a háza volt ez. Nem volt kitől megkérdeznie már. Sok mindent elfelejtett, az az igazság. Sok minden nem jutott az eszébe, ezen el is gondolkodott, miért nem jutnak a legegyszerűbb nevek és események sem az eszébe, nyilván az agya, a lelke akarja így, nem akarja a lelke, hogy a túl sok emlékezés tovább kínozza egyébként sem fényes szellemét. Hát jó. Ami eszébe jutott, annak azért örült. Amit elfelejtett, attól igyekezett nem kellemetlenül érezni magát.

Tehet ő a felejtésről?

Talált aztán a fészerben néhány elszórt pénzérmét, egy letört karocskát valami menórából. Egy Haggadát, több lap hiányzott belőle, ette a penész is már. Milyen gyorsan jön a penész, tényleg. Majdnem imádkozni kezdett, ahogy gyerekkorában tanulta, aztán csak állt, zsebre tette a kezét.

Maradhatott volna Pesten, ott mindig több a lehetőség, oda könnyebben elér a segély. Pestet látják a nemzetközi szervezetek! Lám, a pestiek megmaradtak többnyire, mert azért sokan úsztak el a Dunán, hallott erről. Belelőtték őket a vízbe, a finom, szivaros, nercbundás pestieket. Belelőtték a kis susztereket, a szabókat, a kishivatalnokokat a nyolcadik kerületből. Hát jó, nem mindet. Így is inkább maradt a pestiekből, mint a vidékiekből. Nem maradt Pesten, egyelőre. És egyáltalán nem volt jellegzetes, hogy nem maradt, tudta ezt.

– Azt beszéltek, magát agyonlőtték az oroszok – mondta Radu Kipternek, amikor a tánctanár az udvarra pakolta neki a dolgokat. Széket, asztalt, egy állványos lavort. Meg edényekkel is zörgött.

– Lelőttek, és úgy hagytak. A sárban hagytak. Azt hitték a tovarisok, már nem is vagyok. De aztán odagurult hozzám a szekér. – Az, a szekér, tudod – Radu Kipter mosolygott.

– Butaság. Nincsen szekér. Butaság – ismételte, és nem értette magát, hogy miért ellenkezik.

– Ezt most miért mondod, kicsi Gold? Te is jöttél-mentél velük, nem?

– Nem, Kipter úr. Semmilyen szekéren nem utaztam. Vonatokon utaztam. A halálon utaztam.

Sehogyan sem értette magát, a szenvedélyét, az összefeszülő száját, az ujjait behajlító keménységet. Nem értette, miért tiltakozik. Miért hazudik. Mintha bán-taná, nyugtalanítaná, hogy az a szekér mással is tesz valami bizonytalan és meghatározhatatlan jót, másnak az életébe is belegörög. Vagy nem biztos, hogy jót tesz. Mi az, hogy jót tenni?

– Jól van, fiú – sóhajtott a tánctanár, törölgette a fénylő homlokát. – Én nem akarok a te dolгодba beleszólni. Senkinek a dolgába nem akarok belebeszélni.

Kivett a kabátja zsebéből egy csatos üveget, előbb Aranynak nyújtotta, majd ő is húzott belőle.

– Nem tudom, mi lesz, Kipter úr. Nem tudom, mit kellene tennem – Arany köhécselt, erős és édes volt az ital.

– Nem baj, kis Arany. Van a kocsmában likőr. De csak nekem. Hivatkozz rám. Likőr! És ne igyál több pálinkát.

– Nem iszom több pálinkát, Kipter úr.

Most csak hevert a recsegő díványon, kiállt a derékaljból néhány rugó, elhelyezkedett, hogy ne nyomják, csavargatta a rádiót, néha dugót húzott, borospalackot bontott. Szar, savanyú bor volt, alföldi. Bámulta a sűrű, átázott plafont, s amit eddig nem érzett, most igen, mert mint valami méreg, szétáradt és fojtogatni kezdte őt a kétely, az a kétely, ami még ott se érte el igazán, arra gondolt, hogy semmi értelme ennek, mert miféle értelemre, miféle átlátható és nyilvánvaló relációra pillanthatna ezek után, miben bízhatna, mitől félhetne, miben hihetne, miért aggódhatna, mert ugyanis ezek, ezek a legalapvetőbb érzések, melyek az élethez, a saját és a mások életéhez kapcsolódtak, ezek váltak kétségessé, nem isten léte, nem az élet úgynevezett értelme, hanem a kicsinységek, az a sok semmiség, egy fölnevetés, egy mozdulat, egy lépés, egy végigsimítani egy hajtókán, következőképpen ha eddig megtartotta őt valami makacsság, valami csöndes, ki nem mondott elszántság, egy olyasféle dac, amit maga sem értett, nem fogott föl, s ami mégis segítette őt a táborba vezető úton, a táborban, a fölszabadulás és aztán a hazautazás alatt, már mintha elavult volna, mintha az érvényességét veszítette volna, mert minek, mire föl, miért, nem kell csökönyösködni többé, az élet elárulta. Nem a nagyokat árulta el. Hanem a kicsiket. Nem az emberek árulták el, akiket látott, akiket lát még most is, akikhez köze volt és van. Nem a magyarok. Az élet árulta el, és nem ad többé enni a lelkének. És a lelke nem is éhezik már. Itt van vége. Itt, ebben a kölcsönházban. Az lenne a leghelyesebb, ha véget vetne ennek az egésznek. Amikor igazán eszébe jutott, mert különben már régóta, meg sem tudja mondani, pontosan mióta keringett, homálylott körülötte a gondolat, vagyis ez a lehetőség, mert kétségtelenül az volt, lehetőség, nem is akármilyen, és egyébként a megmenekülése pillanataiban először, akkor, amikor

meglátta az oroszokat, akik jöttek be a táborba, és úgy nézték őket, mint a kísérteteket, rájuk tartották a fegyvert, üvöltöttek, úgy üvöltöttek, mintha az üvöltés megváltoztathatná őket, visszaadhatná a szétaszott, szétfogyott emberi mivoltukat, mert persze azok is voltak, szörnyűséges kísértetek, nem evilági lények, kísértetek és paródiák, hogy szóval akkor jutott az eszébe először, hogy most kelle-ne befejezni, véget vetni, de valamiért ez elmaradt, nem történt meg, a makacssága még akkor is megvolt, a dac még szintén megvolt, kitartott, és hát elég logikus, hogy most is az eszébe jutott, hogy be lehetne fejezni, sőt, a befejezés lenne a legkézenfekvőbb döntés, de szinte nyomban, ahogy a házba lépett, körülnézett, és meglehetősen mélyrehatóan meg is fontolta, mérlegelte a lehetőséget hosszan, ahogy aztán időről időre, folyton visszatérve, most meg fölült az ágyban, úgy kezdett lélegezni, mint aki rákészül.

Igen, meg kell halni.

Most, azonnal.

Ne tétovázz már, kicsi Arany.

Késő délelőtt volt. Rágyújtott még. Úgy fújta ki a füstöt, mintha utoljára tené. Olyan tehát, mintha itt lenne a végállomás. Nem lehet tovább lépni, fal, szakadék, gödör, mindegy. Ha elpusztítja magát, nem lesz-e jobb. Dehogyan lesz jobb. Az ember nem azért öli meg magát, hogy jobb legyen. Hanem mert mélységesen elege van, nem bír azzal, ami van. Túl sok ez nekem, Uram. Nem ezért jöttem, azt hiszem. Nem tudom, miért jöttem a világra, de biztosan nem ezért. A lófaszknak kell ez így, Uram. Viszont semmire sincsen garancia. De különben nem akar garanciát se, hogyan akarhatna. Nem azt számolták föl? A minimális, a kicsinységekhez kapcsoló konszenzust?!

Elege van, nem kell, nem akarja tovább ezt. Mert most nem jó. Nagyon, nagyon nem jó, rosszkor esik, rosszkor fúj, ha kiderül, túl sok lesz a fényből is. Az emberi beszéd olyan illetlen lett, mint a test gázai. De ez, hogy nem jó, valójában helytelen szó, és milyen hevenyészett kifejezés. Mintha az ember visszatért volna a gölemi létbe, nézelődik, tekergeti a nyakát, hogy hol, hol, hol van a lelkem. Mi lett vele. Nem erről beszélt annak idején, hogy nem hagyja? Nem hagyta. És mégis, megégett benne valami, eltűnt, elégett, a semmibe hamvadt a többiekkel, és lám, még azt az úgynevezett különös érzést is tapasztalnia kell, a szégyent, a néhol tombolva csapkodó, egyszer rezignált, máskor zabolátlan lelkiismeret-furdalással, hogy ő megmaradt, ő szemérmetlenül túlélte, volt mersze hozzá, a többinek meg nem volt. Minden túlélő gúnyirat. Mint mondta volt, paródia. Minden túlélő az elszálltak, a hamuvá lettek megcsúfolása, akarja, nem akarja, így van. Minden túlélő a bűn metaforája. Vele kötött az élet kompromisszumot. Igazán, milyen alapon, miért?! Hogy merészelte?! Az anyja. Az apja. Rebeka, Mirjam. Vitéz Mund bácsi, Zalatnai úr, Stein Rabbi, a fiúk. Hol vagytok, hová bújtatok. Tudja, hol vannak. Benne vannak, így maradtak, és ez olyan, de olyan nehéz, mintha köveket raktak volna a hasába, mint a mesebeli farkasnak, ússz, fiam, ússz tovább, lesz valahogyan. Néha arra is gondol, és nem érez emiatt kellemetlenséget, nem pirul el miatta, hogy jobb lenne, ha elfelejtené őket. Kitorölni az egészet, őket is elfelejteni, mint azokat, akik itt laktak őelőtte. Ha emlékezne rájuk, biztosan a ház előtt, az utcán feküdne, tehénszarban, csirkék csipegetnék az arcát. Eldobni, megsemmisíteni ezeket a szavakat, haza, apa, anya, testvérek.

Elhagyni a kalandor nagypapát, annak minden meséjét, legendáját, nem gondolni a folyvást visszatérő, csapkodó aranyhalra, ami utána maradt, padon, asztalon, szekrénypolcon. Mert ezek a szavak már nem jelentenek neki semmit. De hát nem úgy volt, hogy ott, akkor, abban az úgynevezett pokolban, ami mégsem pokol volt, mert abban azért megbizonyosodott, hogy a pokol nem ilyen, mert az ember képes ugyan pokoli körülményeket teremteni, de a pokolhoz nincs elég ereje, sem elég képzelete, mert a pokol az idő hiányának a legtisztább kifejeződése, ezzel szemben az élet maradék csírája is számol még, oszt, szoroz, ad, kivon, azt mondja, egy, kettő, három, teret lát, oda, mondja, ide, mondja, de a pokolban ez nincs, nem lehet, szóval nem beszélni, fecsegni kezdett-e, és megállás nélkül, makacsul, megátalkodottan, bárhol és bármikor, még éjszaka is lihegte, nyögte a szavakat, hogy a társai többször rászóltak, pisszegtek, sőt, ütötték és rúgták is, szétverjük azt a buta fejedet, a kurva anyádat, Gold, ha nem hagyod abba.

Kussolj már, bazmeg, fogd be a pofádat, szorítsd össze a kibaszott szájadat.

Szó, szó, szó.

Végtére is pont az ellenkezőjét tette, hogy míg a többség engedett a hely úgynevezett szellemének, és hagyták egymás után veszni a szavakat, hogy hulltak azok, mint a szél szaggatta őszi fákról a levelek, ő meg gyakorlatilag kibeszélte, kisuttogta, eldadogta magát onnan. Honnan. Egy Auschwitz-parvenü vagyok, kérlek. Nem odavaló, de. Micsoda ostobaság, te jó ég! De hát nem az mentette-e ki őt onnan, nem az táplálta a makacsságát, hogy ki tudta mondani, el tudta mesélni, hogy meg tudta nevezni mindazt, amije maradt, amije volt? Nem arra keresett szavakat, ami ott volt? Azt hiába tette volna, ennyi esze még neki is volt.

Olyan világ tárta rá a torkát, amelyben nem volt érvényes az emberi szó, de még egy nyögés sem, egy harakolás, aminek köpés se lett a vége, ő meg mégis azzal próbálkozott, mint aki nem látja, hol van, mit csinál, mit csinálnak vele. Látta, persze. De nem adta oda, amije volt. Nem adta. Nem. Rendszerhiba talán, botorság, az ő univerzális ostobasága, mint aki beszélve, motyogva, kommentálva, álmodozva költözött az égbe, élni. Azzal próbálkozott, ami egyébként a legvalószínűlenebbnek tűnt abban a helyzetben. Az étellel próbálkozott.

Elnyomta a csikket. Alig húszéves ember, volt harminckilós is, most nyom ötvenötöt. Valamennyit magára szedett. Szellőztetett aztán, az arcába lobogott a szakadt függöny, jólesett, hagyta. Tündökölt a késő délelőtt, ősz van.

Nagy szeretettel gratulál magának. Látja, milyen az ősz. Ilyen. Ragyog. Lát pókhálót, ökörnnyalat, fátylak szakadását. Gazos a kert, elvadult, bólogtattak a kórók, hajladoztak a csalánok, elvadult volt az egész, a kerítés rohadt, lyukak támadtak a lécek között, ki lehetett látni a szélfúttá utcára, ahol emberek járnak, mint öt éve, tíz éve, száz éve.

Végül is az a kérdés, az a legfontosabb, legjelentékenyebb kérdés, hogy maradt-e benne valami a kíváncsiságból, egy aprócska szikra legalább. Mert az talán kellene még a továbbiakra, amin azt érti, hogy él, és ha már így van, élni fog tovább. Lehetne, valószínűleg, a legkisebb kíváncsiság nélkül is, érdektelenül és szenvtelenül tovább csinálni. Tudni, mikor nyit a bolt, a kocsmá, az orvosi rendelő. Szűz például, még nem volt nővel. Nem basztam még, kérem szépen. Nem tudja, milyen ölelni. A csókolás. Itt van a nő szája, nem volt még dolga azzal sem. Ezzel is kezdeni kellene valamit, mert például a táborban hallott erről elég sok

mindent. Ott is voltak nők, a másik oldalon, és bizony volt, akinek sikerült oda-szöknie, ezzel hencegett nagy hangon, és másnap aztán peckesen belesétált a gázba. Érdeklí őt a nő? Akar szűz maradni vagy nem?

Nem tudja, mi a jó abban, nem tudom, motyogja magának, mire való, de ezen az állapoton biztosan változtatni kell. Legyen meg, ami lehetséges. Tudna példákat mondani.

Elmosolyodott, úgy érezte, valóságos, de torz vigyor ül ki az arcára. És akkor már tudta, hogy nem teszi meg. Egyelőre nem. Mert az jutott az eszébe, hogy megkeresi Petriket, a fájós kezű csendőrt, aki a vizsgára kísérte, aki aztán a vonathoz vitte. Kíváncsi rá? Nem, ezt nem tudja. Elbeszélgetnek majd valamiről.

Igazán nem volt sok ruhája, két öltöny mindösszesen, néhány rojtos nyakú, elfakult ing még, lyukas zoknik.

Átöltötte magára a másik öltönyt, meg is kefélt. Még nem volt tükre, a konyhaajtó maradék félüvegében nézte magát, tejüveg, mit akarok egy tejüvegtől, fölnevetett. Aztán kiment a fényre. Elindult a járdás oldalon.

Állt a közeli utcasarkon egy feszület. Jézus a kereszten, sárga volt az arca, sárgára festették, néhány bádogdobozban virágok. Volt azért a hasán már egy vörös csillag is. Odapingálták. Hervadtak voltak a bádogvirágok, meg még szinte élők is. Egy-két száraz koszorú, zizegnek a szélről.

– Jézus – mondta neki.

– Hallod-e, te Jézus, mit mondok?

Jézus jól hallotta, mert visszakérdezett.

– Mert mit akarsz mondani nekem, fiam.

– Csak azt, hogy mit beszéljek ezzel a Petrikkel. Mit mondjak neki? Van-e számára mondanivalóm?

– Azt csak te tudhatod, fiam. De szerintem bocsáss meg neki.

– Igen, és miért?

– Neked is jobb lesz. Megnyugszik a lelked.

– Az én lelkem már soha nem lesz nyugtalan.

– Gondold, ahogy akarsz. Én csak azt mondom, fiam, jobban jársz, ha megbocsátasz. Részesülsz a kegyelemből.

Arany egyik lábáról a másikra állt, eltopogott mellette egy asszony, nagyon figyelte őt, vajon mit akar itt, miben sántikál, és keresztet vetett, amikor nagyon közel volt hozzá. Amikor már nem hallhatta, újra megszólalt.

– Gondolkodtam rajtad, Jézus. A te haláloed, az, ahogyan bevégezted, ahogyan előkészítetted, ahogyan végigjártad az utadat, nem rokona-e annak, ahogyan az ember, természetesen bizonyos emberek, elpusztítják magukat. Nem öngyilkosság volt-e? S ha a haláloed tükörbe nézett, nem Júdást látta-e?

Jézus most már hallgatott.

– Rólad kellett volna beszélnem, amikor megbuktam.

Ha tovább halad, arra lenne a házuk. Lenne. Már nem az ő házuk. Aztán olyan hamar odaért, hogy igazán meglepődött. Mint aki holdkórosan, elvarázsolva lépdelt idáig. Petrik úr háza, egykori gazdasága, mert azért látszott nyomban, hogy nem a legjobb szelek fújnak mostanában errefelé. Már állt, nézett előre. Bekiáltott az udvarra, látott valami mozgást. Többször kiáltott, hahó. Jó napot! Aztán végre jöttek. Ugatott a kutya. Öregember lett, akár a föld. A kertkapuhoz

sántikált, húzta magát. Kapát tartott a kezében, a bokájánál borzas korcs őrjögött. Nem nagyon lehetett érteni, miféle erő öregítette meg így, ilyen kíméletlen gyorsasággal. A földből fölszivárgó méreg talán. A vidék pusztító ereje, ami erre-felé kivételes. A seprűző szél gyorsabban szárítja a bőrt, eszi a húsból a keménységet. Fonnyaszt alapvetően. De ő, ez az ember, Petrik Béla őrmester nem fonyadt, inkább beletestesedett az öregségbe. Nem ismerte meg, pislogott.

– A kommunisták küldtek? Nekem hiába agitálsz.

– Nem ismerem a kommunistákat – szólt Arany, aztán elgondolkodott. Lehet, hogy mégis ismer egyet-kettőt, voltak a táborban is.

Petrik ingatta a fejét, a szeme elé esett a haja.

– Akkor meg ki a faszom vagy? – többször végigmérte, tetőtől talpig. Arany, miközben, mintha bíró előtt lenne, végigsimított kétoldalt a nadrágján, azt mondta:

– Az a fiú, akit megmentett, Petrik úr.

– Én?!

– Elkísért vizsgázni a temetőből.

– Azzal mentettelek meg? – hunyorgott Petrik.

– Azt hiszem, azzal. A gettóból kísért el. Azzal a sétával mentett meg. Sokat jelentett nekem akkor az az út a gimnáziumig.

A férfi fürkészni kezdett, gúnyolja-e a vézna, semmire se való gyerek, ráncolta a homlokát, majd mintha maga sem tudná, fölemelte a kapát, és tényleg azt lehetett gondolni, hogy nyomban lesújt vele. Arany hátra akart lépni, de nem tudott, a lábai gyökeret eresztettek. A kapa fölötté billegett. Aztán lassan leereszkedett. Petrik megfordult, és visszahúzta magát a kerítés mögötti veteményhez. Arany utánalépett, a kutya abbahagyta az ugatást, szagolta, csak követte, mintha gazdája lenne. Az öregember ütötte a földet, de csak kényszeredetten, oda sem figyelve. Aztán krumplit szedett. Forgatta a földet. A krumpli nagy érték volt, és itt volt bőven, megtermett. Nem beszéltek sokáig, de a csendőr végül csak megkérdezte.

– Tudni akartad, mi lett velem?

– Csak meg akartam köszönni, Petrik úr.

Nézték egymást.

– Látod, így vagyok. Lovam már nincsen. Megették a németek. Az udvaron vágta le, a szemem láttára. És ha lenne is. Elváltam. Így vagyok. Akarsz még?

Arany elgondolkodott, mit lehetne még mondani. Várt valamit, de nem tudta, mi lehetne az. Különben milyen furcsa kérdés. Azt érti, hogy az akarat fontos, hogy az akarat, a magára, az ő gyufaszálnyi életére irányuló akarat hozta el idáig akár, ehhez az egykori csendőrhöz, de hogy egy másik embertől kívánna, akarna valamit, arra még véletlenül sem gondolt már. Korábban talán gondolt. Hogy például ne ölje meg őt, azt kívánta. Arra gondolt igen sok ember láttán, hogy ha lehet, ne okozza az ő vesztét. Tiszt. Őrszolgálat. Kápó. Rabtársa. Ne tegyék meg, ha lehetséges. Ez volt a kifejezett, jól megfontolt, magában sokszor elmormolt kívánsága. Ez volt az ő elhivatott makacssága. Beszélt is hozzájuk. Kérés, könyörgés, mese. Mesélt az egyiknek, hogy ne ölje meg, és nem ölte meg. Vagyis egyáltalán nem mondhatja, hogy nem volt sikere, hiszen egyetlen rá irányuló fegyver sem sült el. Illetve egy igen. Egy pisztoly, rátartották, elsütötték, olyan

részeg volt a tiszt, hogy három méterről sem találta el, röhögött a másik tiszttel, sájsze, Hans, hát még ilyen, hogy három méterről se?!, csoda történt, amikor százról is, csoda, csoda, na, fuss, zsidó, ez a csoda, hogy elfuthatsz!, és ő, miközben ugyan nem futott, de talán vonszolódott, arra gondolt, hogy most lövik le, hátba, a golyók a fülénél süvítettek el, a tisztek röhögtek, csoda, csoda, és aztán be tudott fordulni egy fabarakk mögé. Kicsit állt ott, lihegett, beszart. Két napig nem tudta lemosni, de nem volt feltűnő, sokan szartak be akkoriban.

– Arra gondoltam, mutatok magának valamit – szólta Arany.

– Nekem? – Petrik újra főlegyenesedett.

Kotorászni kezdett a zsebében. Aztán megtalálta. Néhány háború előtti pengő volt nála, a tenyerében, három rosszfényű pengő. Ezeket tartotta a földszerű arc elé.

– Nézze csak, Petrik úr. Nem tudom, emlékszik-e, de az elutazásom előtt, amikor beszálltunk abba az utazó vagonba, odaadtam magának néhányat ezekből. Megvallom, most, utólag, hogy nem mindet. Becsaptam, azt hiszem. Nem voltam magával őszinte. Sajnálom nagyon. Nem tudtam mindet odaadni, pedig magánál, ahogy a többinek, lett volna értelme. A pénz értelme, ugye érti, mire gondolok, Petrik úr. Hogy el lehet költeni. Hogy kapunk érte valamit. De hogy dugdossuk, hogy rejtegetjük, csak halmozzuk lázasan, nem valljuk be, annak mi értelme?! És például, lám csak, az ember értelme. Erre is mennyit gondoltam e néhány pengő miatt. Én, Petrik úr, magamat adtam az életben, és ennek, sajnos, sokszor semmi értelme nem volt. Nincsen értelme annak, hogy ilyenek, olyanok vagy amolyanok vagyunk, vagy hogy élve maradunk. De annak se, már megbocsásson, ha meghalunk. Ha belepusztulunk bizonyos körülményekbe. Sokat gondolkodtam ezen, Petrik úr, úgy értem, a dolgok értelmén. Nem kellett volna makacskodnom, már nem volt miért. Jó, mondjuk akkor még nem annyira láthattam. Nem kaptam elég meggyőző érvet arra nézvést, hogy a világ elveszett. És mégis makacskodtam. És addig tettem, látja, míg ezek itt, ez a három pengő elvesztette az értelmét. Hogy semmivé lett. Látszólag! Mert arra gondoltam akkor, amikor utoljára az állomáson találkoztunk, hogy jól jöhet még nekem is valamire. Aztán nem. Látja? De valahogy, és ki tudja, hogy, itt maradtak. Pénz. Hazahoztam, és magam se tudom, hogyan. Néha arra is gondoltam, hogy olyan, mint a kivert, nyomtatott lélek. Az is ilyen lehet. Nézem őket, emlékezem. Erre talán jók. Arra jók, hogy ezt odaadjam magának. Érti, Petrik úr? A dolgok néha visszanyerhetik az értelmüket. Maga szerint hazahoztam a lelkemet?

Petriket meglepte, hogy ilyen sokat beszél ez a gyerek, elgondolkodott.

– Ravasz egy zsidó vagy te, hallod – mondta aztán.

– Nem hinném ezt, természetesen, a ravaszágot.

– Vádaskodsz, te? – Petrik ábrázata kezdett vörösödni.

– Már miért tenném?

Lehajolt a Petrik, dobálta bele a termést a fémvödörbe, nagyokat puffogtak a krumplik. Volt még néhány bokor. Elszaladt Arany cipője mellett egy jókora lótetű, lefúrta magát a földbe.

– Miattad vagyok ilyen nyomorult.

– Nem gondolhattam erre, Petrik úr, de most már látom.

– Akkor jól nézd meg. Tedd el a kurva pénzed. Ne gúnyolj te engem.

– Eszemben sincsen, Petrik úr. Arra gondolok, hogy az a kéz már akkor is milyen rosszul nézett ki. Hogy jobb lett volna orvoshoz menni inkább. Én így is, úgyis megbukok. Hova szaladtam volna, ha szökni akarok? Nem kellett volna engem őrizni.

Petrik emelte ép kezével a vödört, vitte, taposta a földet, bólogattak neki a kerti ösvény mellé ültetett, nagyra nőtt napraforgók, nem nyúltak hozzájuk, némelyik fejből magától pergett a szem. Petrik sántikált, húzta magát. Lerakta aztán a ház falához a vödört, a lóca mellé, amin befőttek meg savanyúságok üvegei sorakoztak, néhány szem krumpli kiesett, elgurult a gang egyenetlen téglakövein. Ott volt hátul a lóistálló, feketélt, néma volt. Üres volt. Petrik beszélni kezdett.

– Téged kellett kísérgetni. Orvoshoz mentem volna, már be voltam jelentve. Vártak! De miattad, hogy vigyázzak rád, nem mentem.

Arany bólogatott.

– Tudom, Petrik úr.

– És akarsz még valamit mondani nekem?

– Semmit már, azt hiszem. Talán annyit, hogy orvos leszek. Ezt határoztam el. Orvos. Kitanulom, és visszajövök ide, ebbe a városba.

Petrik ingerültségében elfelejtette, mi van a másik karjával. A könyökből vágott csonkkal mutatta.

– Arra van a kijárat!

Arany a kapuhoz ment, és hazasétált. Ez a csonka kar, ezt meglátni nagyon rossz volt neki, nem is nagyon tudta, mit kezdjen vele. Jó lett volna sajnálni Petriket, azt mondani neki, Petrik úr, igazán sajnálom, hogy ez történt a karjával, és még inkább rossz, hogy ebben nekem is részem volt. Semmiképpen sem akartam, hogy ez legyen. S míg lépdelt a városban, gondolta, iszik valamit. Jó helyen járt. Itt volt a kocsmá, pontosan az orra előtt. Belépett újra, ránéztek megint, csönd lett, nikotinos, pálinkás. Hát ez már nem annyira zavarta, az efféle elhallgatás. Volt ennél mélyebb, bonyolultabb csöndben is része. Ez nem is csönd. Csak hallgatás, a gyávább fajtából.

– Tudom, hogy van likőrje – szólt halkán a kocsmárosnak.

– Honnan tudod?

– Radu Kipter értesített – bólintott ő.

Megitta, amit kapott, egy deci kevert fényű likőrt, mert valóban volt, lehetett kapni a pult alól, óvatosan töltve, titokban porciózva, édeskeserű likőr volt. Megitta. Köszönte. Aztán ment tovább haza. A kapu előtt vette észre, hogy jött vele végig az úton Petrik kutyája. Kicsi, bozontos korcs, árva gombszemek. Lehajolt hozzá, megsimogatta.

– Na, jó, gyere – mondta, és a kutya követte.

*

Arra ébredt, hogy robban valami a közelében, hatalmas csörömpölés hallatszott, lassan jött rá, az ablak tört be. Szedte arcáról a szilánkot. Már véres volt az ujjbegye. Féltegla hevert az ágy mellett. Azzal dobták be az üveget, lassan tápázkodott, összeszedte magát, a nadrágját bekötötte, és a tégláért nyúlt. Hogy hajolt, s emelte, leesett az arcáról néhány véres üvegdarab. Tartotta a téglát. Furcsa volt, mintha

érezte volna a kéz melegét, ami dobta, sokáig szorongathatta, nedves volt, megiz-
zadt alatta a tenyér, de aztán ahogy szállhatott, az valamennyit hűtött rajta. De
nem annyit, hogy ő ne érezte volna meg. Üvöltöttek már. A kutya eddig kint volt,
remegett, bebújt az ágy alá. Ott is maradt. Nem zárta be az ajtót, kiment. Voltak a
ház előtt vagy tucatnyian, több asszony is. Jöttek gyerekek, kis szakadt nadrágban,
álltak, nézelődtek, füttyültek. Petrik lépett ki három fekete ruhás férfi közül.

– Ez az ember tegnap eljött hozzám – akaratlanul a fél, csonka karját emelte rá
–, és ellopta a kutyámat. Erről beszélek nektek. Hogy visszajönnek, ki tudja, hon-
nan, miféle szándékkal, és máris mit csinálnak? Azt csinálják, amit a háború előtt
is, csalnak, lopnak, hazudnak. Add vissza a kutyámat, tolvaj!

Előreszaladt egy kisgyerek, és lábbon rúgta. Nem fájít annyira, de szisszent.
Tett egy mozdulatot utána. Szóltak nyomban, meg ne próbáld, a kurva anyádat!

Bántod a gyereket?!

A férfiak még csak álltak, az egyiket megismerte, a városi bizottságnál látta,
ahol a házat utalták ki neki. Akkor is milyen merev ellenségességgel fürkészte őt.
Az azonban nyilvánvaló volt, hogy inkább az asszonyok közelítettek. Féltucatnyi
asszony, kiabáltak, te, csaló, lopó, idejössz, drágítasz, idejössz, uzsorálsz. Mocsok!
Tető! Parazita.

Valamelyik megütötte.

– Jól van, elég ebből – mondta. – Hozom a kutyát. – Értik?! Hozom. Várjanak
– és választ sem várva visszafordult, ment be a házba, és az ágy alól nagy nehe-
zen előkaparta az állatot. Vinnyogott, reszketett. Kivitte a ház elé. – Tessék, a
kutyája.

– Mondtam, hogy ellopta – kiabált Petrik.

– Eljött velem.

– Küldted volna haza, tolvaj!

– Küldtem, nem ment.

Petrik hajolt, csettegett, csettegett az állatnak.

– Gyere a gazdihoz, Bogár, gyere már.

A kutya lassan a vékonyát félretartva oldalazott oda. Gombszeme fénylett. Petrik
simogatta, rángatta, borzolta a szőrét. A kutya tűrte, és most már a pofája előtt len-
gett a béna karcsonk vége, visszahúzódott, odatüremkedett megint. Az állat hirte-
len előreugrott, és beleharapott. Nagyon belemart a kis dög, cincálta is hörögve.

Petrik fölördített, az emberek váratlanul nevetni kezdtek, milyen mulatságos
volt. A kutya megharapja a gazdát, és hol. Aztán, ki tudja, honnan, odakerült az
ép keze ügyébe az a husáng. Elég volt két ütés. Három. Ordított közben, a jó
kurva anyád, te. Te hálátlan dög, te. Gyorsan agyonverte az állatot, véres csomó
lett belőle. Lihegett Petrik, a bot végéről csöpögött a piros.

– A te bűnöd – nézte Aranyt.

A fiú ingatta fejét, előrelépett, köhögött.

– Kérem, hadd mondjak valamit. Lenne Önöknek mondanivalóm.

Micsoda, hogy mondanivaló?! Miféle?! Ezen igazán meglepődtek. Nem nyü-
szít, nem menekül, nem védi magát ennyi gaztett és aljasság után, és még beszél-
ni is van mersze. A kurvája. Ilyen helyzetben is karattyolni, hadoválni akar.
Hadoválni a cigány szokott!

– Gold Ármin!

Hátulról kiáltottak. A túlsó oldalról jött a hang, vékony, női. Arra nyílt a csoportosulás, nézték nyomban, ki lehet az. Szürke kis asszony, Erna volt, a grófi szolgálo, Istvánnak meg a sánta táncos Zsoltnak az anyja. Aki mindig jön és megy, begyalogol Szolnokra, ha olyan kedve támad. Frissebb, mint a reggeli szél.

– Gyere velem! – szaladt előre Erna, a kis Aranyhoz beszélt, akik meg körbeálltak addig, elhúzódtak. Erna éppen csak magára kapott egy kabátot. Férfikabát volt, abban sietett idáig. Vér gyűlt a szája sarkába, köhögött is, kócos volt. – Gyere! – A fiam akar veled beszélni.

Annyira meglepődtek, hogy elengedték. Elnémultak. Erna mégiscsak tekintély volt. Jelentett annyit, mint egy hirtelenjében kinevezett, valamilyen rangot kapott rendőr, ennek vagy annak a gazdának a nagyra nőtt, tohonya, tésztaképű fia. Vagy mint egy orosz katona a dobtaras gépfegyverével. Ezeknél biztosan többet jelentett.

Visszament még Arany, a kutya tetemét a sárkaparó mellé helyezte, később elássa, bezárta a bejárati ajtót, a kertkaput. A kulcsot a nyakába akasztotta, madzaggal. Addigra elszállingóztak az emberek, már Petrik se volt sehhol. Ahogy lépdeltek a Lackó-házhoz, az öregasszony arról motyogott, hogy de milyen jó, milyen nagyon jó, hogy nem volt ott az István, mert ha megjelenik, biztosan ölt volna. Egyenként veri agyon ezeket, mint a bogarakat. Az István olyat tud ütni, hogy a legkeményebb csontot, koponyát betöri, pedig nem olyan nagy az ökle. Csak erős. Mielőtt elment a háborúba, akkor is nagyon tudott már ütni. De miután jött, úgy üt, hogy meghal a szekrény.

– Meghal még az ólajtó is. Hiszed, Ármin?

– Én már semmit sem hiszek, Erna néni.

A háznál a sánta fiú várta, Zsolt. Kijött elé a kapuba, cigarettázott, nagyon fújta a füstöt. Bekísérte, bicegett utána, az asztalhoz ültette, poharakat, üveget vett elő az almáriumból, nyikorgott a szekrényajtó, zörögtek a poharak.

– Mit szeretnél tőlem, Zsolt?

Ismerik egymást régóta. Az apák is ismerték egymást, a nagyapák, nem volt közöttük kellemetlen a viszony. Ha meg lett valami összezőrdülés, Erna, a maga figyelmével és szívósságával elsimította. Most meg már másodszor tölt, és ő is likórt. Itatja őt ez a Zsolt. Na, hiszen, el akarja gyengíteni, mielőtt előáll a farbával. Mit akar tőle?

– Üzentek neked, Gold Ármin.

– És ki üzent?

Zsolt rágyújtott, őt is kínálta, de nem kért.

– Egy olyan elvtárs, akit régóta ismersz.

– Elvtárs?! Nem ismerek én semmiféle elvtársat, Zsolt.

– De bizony ismersz. Stein Frici üzeni, hamarosan autót küldet érted. Pestre kellene menned.

– És miért kellene Pestre mennem?

– Azt én nem tudom, Arany Ármin. De azt tudom, hogy a kommunisták nagyon a fejükbe vettek valamit. Annyira, hogy még autót is küldetnek egyesekért.